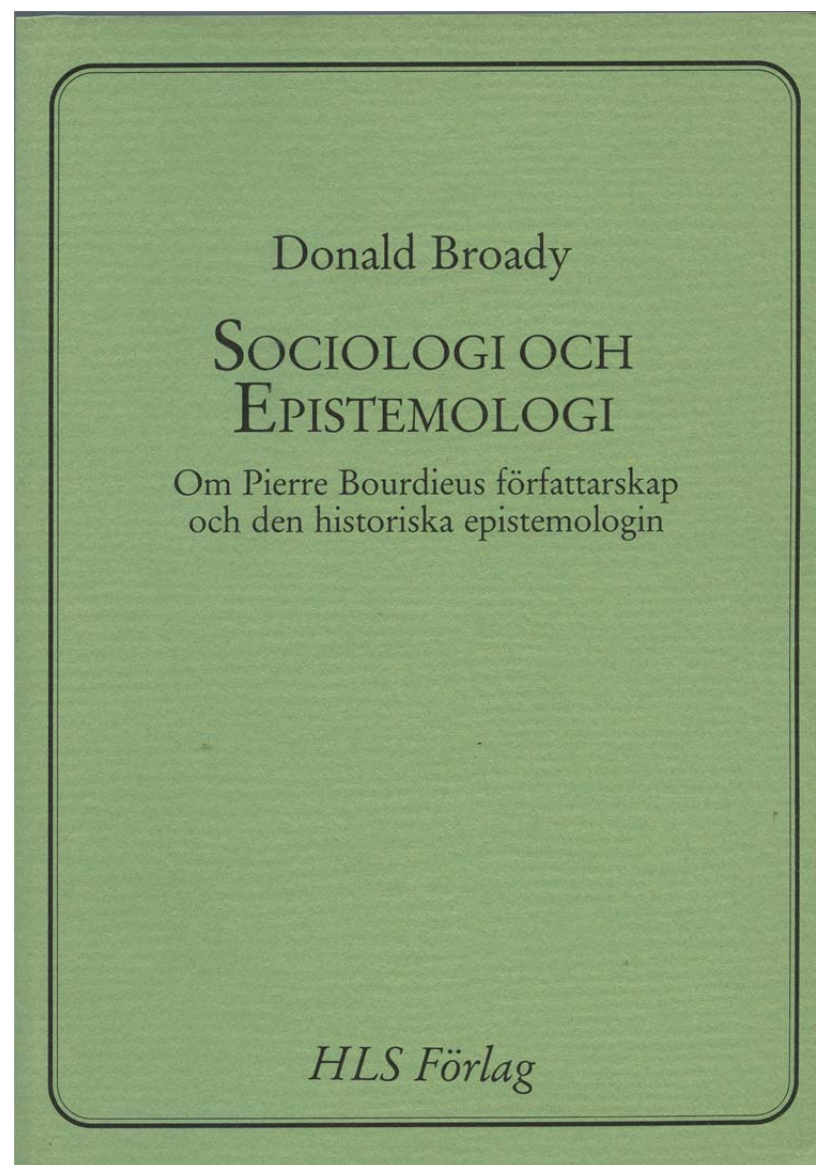

Detta är en digital faksimilutgåva av
Donald Broady,
*Sociologi och epistemologi. Pierre Bourdieus författarskap
och den historiska epistemologin*
Skeptronserien, HLS Förlag, 2 korr. uppl. Stockholm 1991
ISBN 91-7656-269-7
649 sidor.

Alltsammans återges utan ändringar. Pagineringen,
sidbrytningarna och typografin i övrigt överensstämmer
således med originalet.

Denna faksimilutgåva, färdigställd 15 juli 2012,
är tillgänglig för nedladdning från
www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-broady-g1.pdf
där det också finns XML- och HTML-versioner.

Sociologi och epistemologi, den första egentliga monografin om Pierre Bourdieus sociologi som utkommit på något språk, fick ett enastående mottagande:

”Donald Broadys bok är säkert det bästa som överhuvudtaget finns, på nåt språk, och underbart skriven.”

John Swedenmark, Fönstret nr 8/9 1991

”Det är en lysande avhandling, visserligen över sex hundra sidor tjock men skriven på en glasklar, ofta direkt charmig prosa . . .

Avhandlingen är i en och samma rörelse en analytisk skildring av framväxten av arbetsredskapen i Bourdieus sociologi och en omfattande studie av franskt nittonhundratalstänkande . . . här är en avhandling som kommer att få inflytande.”

Göran Greider, Dagens Nyheter 13 maj 1991

Sociologi och epistemologi

Donald Broady

Sociologi och epistemologi

Om Pierre Bourdieus författarskap
och den historiska epistemologin

Andra korrigerade upplagan

HLS Förlag

Stockholm 1991

Skeptronserien

utgives i samarbete med Skeptron, stiftelse för kulturstudier

HLS Förlag, Box 34103, 100 26 Stockholm

© Donald Broady och HLS Förlag 1990

1 uppl. 1990

2 korr. uppl. 1991

Tryck: Gotab, Stockholm

ISBN 91-7656-269-7

Till Charlotta

Abstract

Donald Broady: *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin* (Sociology and Epistemology. On Pierre Bourdieu's work and the historical epistemology). 645 pp. Stockholm, second edition 1991.

Language: Swedish

Keywords: Sociology, epistemology, symbolic capital, cultural capital, habitus, field, Bourdieu, Durkheim, Bachelard, Canguilhem

ISBN: 91-7656-269-7

The sociology of Pierre Bourdieu is analyzed from two angles.

On the one hand, the development of Bourdieu's methods and key concepts (symbolic capital, cultural capital, habitus, field) is traced back to the problems which he and his collaborators have encountered in their research practice.

On the other hand, the relations between Bourdieu's sociology and some pertinent traditions in social science and philosophy are explored. Of special significance are the affinities with the Durkheimians; in contemporary French sociology the Bourdieu school has, in several respects, come to fill the space that was left vacant after the decline of durkheimianism. Bourdieu's sociology is also indebted to the historical epistemology (Gaston Bachelard, Jean Cavaillès, Georges Canguilhem, et al).

One main conclusion of the study is that the theory to be found in Bourdieu's sociology is not primarily a general theory of society. It is rather a theory of knowledge, and first and foremost a sociological theory of the formation of sociological knowledge. Within the social sciences Bourdieu's work could be regarded as a counterpart to the historical epistemology within the philosophy of the natural sciences and mathematics.

The volume includes a bibliography of Bourdieu's writings.

The author's address:
Department of Educational Research
Stockholm Institute of Education
Box 34103, S-100 26 Stockholm, Sweden.
e-mail broady@nada.kth.se

MINA TACKSAMHETSBETYGELSER

riktas först till Mikael Palme. Mikael och jag har nu i tio års tid haft gemensamma kontakter med Pierre Bourdieu och dennes medarbetare vid Centre de sociologie européenne och tillsammans prövat deras redskap i empiriska undersökningar av svenska förhållanden.

Vår hemmahamn har varit Forskningsgruppen för läroplansteori och kulturreproduktion vid Högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Gruppen, numer omdöpt till Avdelningen för studier av utbildningspolitik och kulturreproduktion, skapades av Ulf P. Lundgren, och det har främst varit hans förtjänst att den genom åren fungerat som en osedvanligt god arbets- och diskussionsmiljö; övriga vänner och medarbetare är för många att här räknas upp. Mitt eget arbete med utbildnings- och kultursociologi har framför allt finansierats av HSFR (projektet "Socialisation och kvalifikation" och en doktorandtjänst med inriktning på kontinentala forskningstraditioner) samt av UHÄ i samband med projekten "Bourdieu-studier i Sverige" och "Högskolefältet i Sverige". Det sist nämnda projektet, i vilket förutom Mikael Palme och undertecknad bland andra Inger Alm, Barbro Berg, Solveig Berggren, Ingrid Carlgren och Stig Elofsson medverkade, gav oss tillfälle att samla in och analysera ett omfattande svenskt material som kunde jämföras med resultaten av motsvarande franska undersökningar.

Den studie som här presenteras är en biprodukt av det nämnda arbetet, samt av vistelser vid Centre de sociologie européenne, där jag varje år sedan 1980 haft förmånen att tillbringa kortare och längre perioder. Tack vare Pierre Bourdieus och hans medarbetares generositet har dessa vistelser varit mäktiga lärorika. Även av andra franska forskare har jag lärt mycket, och vill särskilt nämna, och tacka, dem som till och med gjort sig besväret att gästa oss i Stockholm: Pierre Bourdieu, Monique de Saint Martin, Victor Karady och Françoise Muel-Dreyfus från Centre de sociologie européenne, Monique Pinçon-Charlot och Michel Pinçon från Centre de sociologie urbaine, Jean-Louis Fabiani från École normale supérieure, Marie-Ange Schiltz från Centre d'analyse et de mathématique sociales, samt Henri Rouanet och Brigitte Le

Roux från Université René Descartes.

När jag gav mig i kast med uppgiften att spåra Bourdieus samtliga publicerade skrifter hade jag hjälp av den bibliografi som Yvette Delsaut samtidigt var i färd med att sammanställa. Jag har tillbringat åtskillig tid i några bibliotek (Bibliothèque National, biblioteken vid Maison des sciences de l'homme och École normale supérieure, rue d'Ulm), där personalen oftast varit beredd att bistå. Ett anslag från Svenska institutet finansierade en termins uppehålle i Paris 1985. Ett anslag från Skolöverstyrelsen våren 1988 möjliggjorde ett halvårs arbete med utbildningssociologins särskilda problem. Under några perioder, då jag varit inbjuden directeur d'études associé vid Centre de sociologie européenne, har École des hautes études en sciences sociales stått för uppehållet. Ett varmt tack till M. Clemens Heller vid Maison des sciences de l'homme och Bo Öhngren, HSFR, för deras bistånd härvidlag, liksom för deras beredvillighet att bidra till finansieringen när vi inbjudit franska forskare till Stockholm.

Bland nordbor med särskilt intresse för Bourdieus sociologi har jag haft återkommande meningsutbyten med bland andra Barbro Berg i Stockholm, Staf Callewaert i Köpenhamn, Per Otnes och Dag Osterberg i Oslo och J.P. Roos i Helsingfors, samt med de i Frankrike bosatta exilsvenskarna Jesper Svenbro, Johan Öberg och Theresa Martinet och finländaren Niilo Kauppi. Även med Johan Heilbron i Amsterdam har jag med jämna mellanrum utbytt tankar. De tolkningar som presenteras i denna studie har jag haft tillfälle att pröva under föreläsningar och seminarier i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg, Linköping, Umeå, Luleå, Gävle, Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Köpenhamn, Aarhus, Aalborg och Helsingfors. Delar av manuskriptet har lästs och kommenterats av Ulf P. Lundgren, Ingrid Carlgren, Bo Lindensjö, Kerstin Mattsson, Per Nilsson och J.P. Roos. Ett samlat tack till alla som med växlande framgång försökt få mig på bättre tankar.

Stockholm, 1990

D. Broady

I andra upplagan har jag inte gjort några innehållsliga förändringar, men rättat åtskilliga smärre skrivfel och liknande och lagt till en engelskspråkig sammanfattning. Av tekniska skäl är sidbrytningen ändrad.

Stockholm, 1991

INNEHÅLL

INLEDNING 11

Kapitel I. BAKGRUNDEN 21

1. Filosofins fält 24
2. Sociologins fält 55
- Konklusion 100

Kapitel II. FÖRFATTARSKAPET OCH RECEPTIONEN 105

1. Biografisk notis 108
2. Författarskapet 113
3. Om receptionsvillkor 127
- Konklusion 159

Kapitel III. NYCKELBEGREPPEN 165

1. Kapital 169
2. Habitus 225
3. Fält 266
- Konklusion 294

Kapitel IV. DEN HISTORISKA EPISTEMOLOGIN 305

1. Den tillämpade rationalismen 318
2. Låt vetenskaperna stå på egna ben 329
3. Nejets filosofi 360
4. Relationernas primat 372
5. Vetenskapande som konstruktion 376
6. Det historiskt placerade forskningssubjektet 380
- Konklusion 383

Kapitel V. EN EPISTEMOLOGI FÖR SAMHÄLLSVETENSKAPEN 387

1. Bourdieus "tillämpade rationalism" 397
2. En sociologi på egna ben 412
3. Bourdieus nej 440
4. Relationismen 462
5. Sociologins konstruerade objekt 528
6. Samhällsvetarens självreflexion 544
- Konklusion 575

SUMMARY 579

PIERRE BOURDIEUS SKRIFTER 583

LITTERATUR 617

UTFÖRLIG INNEHÅLLSFÖRTECKNING 641

INLEDNING

Att skriva den här boken har varit som att koka saft. Den fulla doften och smaken hos Bourdieus sociologi har gått förlorad. Mycket har silats bort, och det som blivit kvar är inte avsett att användas som substitut för Bourdieus eget författarskap. Jag har avhållit mig från rena referat och parafraaser, som ändå aldrig kan ersätta vad läsaren på egen hand kan finna i Bourdieus och hans medarbetares rika produktion. I stället har jag genom att närma mig författarskapet från två håll försökt dra ut egenarten hos Bourdieus sociologi. För det första har jag undersökt relationerna till samhällsvetenskapliga och filosofiska traditioner. För det andra har jag spårat hur metoderna och nyckelbegreppen vuxit fram ur de problem som Bourdieu och hans medarbetare mött i sitt empiriska arbete.

*

Bourdieu sociologi är inte en enda mans verk. Han har lånat många redskap ur de europeiska filosofiska och samhällsvetenskapliga traditionernas stora verktygslåda. I synnerhet har han, låt vara på sitt eget sätt, anknyt till arvet från durkheimianerna, Max Weber och Marx, från fenomenologin, från naturvetenskapernas och matematikens filosofi, från strukturalismen.

Bourdieu förhållande till den sistnämnda traditionen är problematiskt och bör kanske inte rubriceras som ett arv. Egentligen är det bara skrifterna från en kort period under sextiotalet som bär otvetydiga strukturalistiska drag. Bourdieu brukar ofta etiketteras som strukturalist, men jag skall försöka visa att hans projekt snarare bör betraktas som en parallell till än som en utlöpare av den strömning som i Frankrike inaugurerades av Lévi-Strauss. Likheter kan i långa stycken förklaras av att Bourdieu redan i tidigare traditioner, hos

durkheimianerna, hos Ernst Cassirer, hos den franska historiska epistemologin, funnit motsvarigheter till vissa teoretiska positioner som blev centrala för strukturalisterna.

Boken mynnar ut i följande slutsats. Den teori vi finner i Bourdieus sociologi är inte i första hand en teori om samhället. Den är snarare en kunskapsteori, och framför allt en teori om den sociologiska kunskapens betingelser, möjligheter och gränser, ett samhällsvetenskapligt motstycke till den tradition inom naturvetenskaps- och matematikfilosofin som brukar kallas den historiska epistemologin (Gaston Bachelard, Jean Cavaillès, Georges Canguilhem m.fl.). Några teman som återfinns hos både Bourdieu och den historiska epistemologins representanter är: att vetenskapen icke får underordnas på förhand givna filosofiska positioner; att vetenskapligt arbete innebär en brytning med det spontana tänkandets föreställningar och en permanent kamp med de "epistemologiska hinder" som släpar med även i det vetenskapliga tänkandet; att objekten för vetenskapliga undersökningar icke får tagas för givna utan måste konstrueras; att studiet av relationer mellan element är primärt i förhållande till studiet av elementen själva; att forskningsmetoderna bör främja skapande av hypoteser snarare än testande av desamma; att vetenskapens utveckling bör förstås som ett historiskt förlopp, icke som ett närmande till en i verkligheten inneboende sanning; att forskarens relation till objektet bör analyseras som en dimension av kunskapen om samma objekt.

Förankringen i den historiska epistemologin är en viktig förklaring till hur Bourdieu förhållit sig till samhällsvetenskapens traditioner. Framför allt har hans projekt många beröringspunkter med durkheimianernas. Det gäller de teoretiska och empiriska ambitionerna, men även positionen inom det samhällsvetenskapliga fältet och relationen till filosofins fält. Dock innebär Bourdieus epistemologiska ankarfäste att hans bruk av arvet från durkheimianerna varit selektivt. Han har grovt sagt aktualiserat de sidor av deras projekt som låter sig förenas med den historiska epistemologins program. Samma epistemologiska ambition förklarar åtskilligt av den bourdieuska sociologins förhållande till andra samhällsvetenskapliga traditioner, liksom förhållandet till fenomenologin, till bruket av statistiska och andra forskningstekniker och så vidare.

*

Även i ett annat avseende bör vi uppmärksamma att Bourdieus sociologi inte är en enda mans verk. Den är ett efter franska förhållanden ovanligt kollektivt projekt: ett omfattande empiriskt forskningsprogram och en vittförgrenad forskningsmiljö i anslutning till Centre de sociologie européenne - sammantaget ett stort antal medarbetare och lärjungar, representerande skilda samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner och numer spridda i åtskilliga länder. Därför skall vi, jämsides med funderingar över den bourdieuska sociologins förhållande till traditionerna, granska dess framväxt ur det empiriska arbetet.

Den utveckling av Bourdieus sociologi som vi skall följa i kapitel III är ett vackert exempel på den empiriska forskningens och teoriutvecklingens ömsesidiga beroende. Symboliskt kapital kan betraktas som det mest grundläggande bland hans begrepp. Det är grundläggande i två bemärkelser. Dels växte begreppet fram ur Bourdieus allra tidigaste undersökningar, det vill säga de etnologiska studierna från sent femtiotal och tidigt sextiotal. Dels fångar andra bland Bourdieus centrala begrepp olika aspekter av det symboliska kapitalet. I takt med att han och hans medarbetare mötte problem i sina empiriska undersökningar specificerades begreppet symboliskt kapital genom införandet av begrepp som kulturellt kapital, habitus och fält.

Den bourdieuska sociologins empiriska karaktär förtjänar att betonas, särskilt med tanke på den bild av honom som länge - i synnerhet åren efter det att *La reproduction* utkommit på engelska 1977 - dominerade inom den anglosaxiska inflytandesfären (dit Sverige får räknas): bilden av en teoribyggar med förkärlek för abstrakta begrepp som formulerar allmänna teser om skolan som sorteringsverk och alltings opåverkbarhet. Efter publiceringen 1984 av den engelska översättningen av *La distinction* har Bourdieu inte sällan uppfattats på rakt motsatt sätt, som vore han en empiristisk sociolog som serverar råa observationer av människors liv och leverne. Jag tror att varje läsning enligt mönster från arbetsdelningen mellan "empiriker" och "teoretiker" är vilseledande. Bourdieu och hans medarbetare har i sitt arbete överskridit en hel rad motsättningar som på våra breddgrader präglar arbetsdelningen och debatten inom efterkrigstidens samhällsvetenskap: mellan empiri och teori, etnologi och sociologi, mikro och makro, kvalitativa och kvantitativa metoder, subjektiva och objektiva perspektiv, aktör och struktur, intentionalitet och determinering.

*

Några läsanvisningar kanske behövs.

Alla citat har överförs till svenska (översättningen är genomgående min egen). Hänvisningar till Bourdieus texter är utformade med tanke på att läsaren lätt skall kunna finna de fullständiga titlarna i bibliografin i slutet av boken. I andra kapitlet (avsnitt 2.1) presenteras principerna för upprättandet av denna bibliografi. Därmed anges samtidigt principerna för avgränsningen av den corpus av texter som legat till grund för arbetet med Bourdieus författarskap.

Studiens främsta ärende är att bidra till diskussionen om samhällsvetenskapens epistemologiska förutsättningar. Inom efterkrigstidens samhällsvetenskap har epistemologiska frågor ofta förvisats till separata metodologiska betraktelser eller till specialdiscipliner som vetenskapsteori, vetenskapshistoria eller kunskapssociologi. Så icke i Bourdieus sociologi, vars kärna är den permanenta reflexionen över den samhällsvetenskapliga kunskapens villkor. Vilken status har samhällsvetenskapens objekt? Vilka epistemologiska hinder har samhällsvetenskapen att övervinna? Hur förhåller sig den samhällsvetenskapliga kunskapen till vardagskunskapen? Vilken är relationen mellan samhällsvetaren och de människor han gör till föremål för sina undersökningar? Vilka är konsekvenserna av att den som utforskar den sociala världen själv är inlemmad i samma värld? Bourdieus sätt att handskas med sådana frågan borde intressera alla samhällsvetare, även dem som inte accepterar hans svar.

Ytterligare ett skäl till att boken ser ut som den gör, är att jag tror att somliga av Bourdieus begrepp och metoder är värda att prövas i empiriska studier på svensk botten. Jag skall inte här agitera för den åsikten, och inte heller - annat än i form av strödda kommentarer (se särskilt kapitel II, avsnitt 3.2 samt ett varningsord på de sista sidorna av konklusionen till kapitel III) - gå närmare in på de svårigheter och möjligheter som är förenade med en "import" av Bourdieus sociologi. I andra sammanhang har Mikael Palme och jag redovisat erfarenheter från utbildningssociologiska undersökningar där vi provat Bourdieus redskap. Min ambition med föreliggande studie är helt enkelt att så långt som möjligt göra Bourdieus sociologi rättvisa på dess egna villkor och att låta läsaren veta hur jag kommit fram till mina tolkningar - till priset av en viss långrandighet och gnetighet i framställningen, är jag rädd.

Trots att jag för egen del är särskilt intresserad av verktyg som kan vara till nytta inom utbildningssociologin, har jag valt att förhålla mig till Bourdieus samlade sociologiska projekt. Flera skäl talar för att det vore missvisande och ofruktbart att begränsa diskussionen till de frågor som brukar behandlas inom utbildningssociologin eller till vissa bland Bourdieus texter som omedelbart låter sig etiketteras som utbildningssociologiska. Även om utbildningens betingelser,

funktioner och mening alltsedan det tidiga sextioalet utgjort ett centralt forskningsområde för Bourdieu och hans medarbetare, har det ändå hela tiden varit fråga om ett delområde inom ramen för deras samlade undersökningar av sociala och kulturella fenomen. Ur Bourdieus perspektiv är människors förhållande till utbildningen en aspekt av deras förhållande till kulturen, och utbildningskapitalet en speciell form av det kulturella kapitalet. Inte heller en genetisk tolkning av Bourdieus utbildningssociologi, dvs. en tolkning som tar fasta på dess framväxt och inspirationskällor, kan utgå från utbildningssociologin. Som framgår av den fortsatta framställningen, var Bourdieus tidiga etnologiska studier av avgörande betydelse för hans senare utforskande av utbildningssystemet och andra fenomen i det moderna franska samhället - och de förstnämnda undersökningarna genomfördes i bondesamhällen där formell utbildning var av marginell betydelse. När Bourdieu hämtat inspiration från samhällsvetenskapliga traditioner har han inte - inte ens när utbildningsfenomen varit föremål för hans egna undersökningar - i första hand lutat sig mot föregångarnas studier av utbildning. Durkheimianernas och Max Webers religionssociologi har varit av ojämförligt mycket större betydelse för Bourdieus samlade sociologi, utbildningssociologin inräknad.

Därför kan en diskussion av Bourdieus bidrag till utbildningssociologin inte utgå från resonemang om utbildningsfenomen tagna för sig. (För övrigt tror jag att all fruktbärande utbildningssociologi måste förhålla sig till ett brett register av samhällsvetenskapliga traditioner. Även om utbildningsforskningen är inriktad mot bestämda hörn av den sociala världen, vore det lika tokigt att göra en egen avskild specialitet därav som att gå till järnhandeln och fråga efter hammare och såg avsedda för verandabygge.) Därmed inte sagt att utbildningssociologin skulle utgöra ett perifert inslag i Bourdieus projekt, tvärtom. Jag har redan antytt kunskapssociologins centrala betydelse för Bourdieu, och för att vara tillämplig på förhållanden i ett samhälle som det franska (eller det svenska) måste en kunskapssociologi ta hänsyn till utbildningssystemets centrala ställning när det gäller att dana och värdera människors kunskapsförmåga. För det andra har Bourdieu i sina studier av samhälleliga maktförhållanden naturligt nog ägnat stor uppmärksamhet åt hur utbildningssystemet bidrar till att utvälja och forma eliterna - och till att eliminera dem som saknar de rätta dispositionerna.

Framställningen är ordnad på följande sätt.

I första kapitlet tecknas kartan över de filosofiska och samhällsvetenskapliga fält där Bourdieus projekt tog form.

Därmed är också sagt, att Bourdieu inte är kapitlets huvudperson. De flesta av resonemangen i kapitlets första del, som behandlar filosofins fält under femtio- och sextiotalen, är giltiga för andra ungefär jämnåriga filosofer som anträdde sin forskarbana med likartade förutsättningar. Den något äldre Michel Foucault är ett exempel. Jag försöker bland annat visa varför de hade anledning att söka sig till den historiska epistemologin.

Kapitlets senare del behandlar fransk sociologi under nittonhundratalet. Min ambition är även här att rekonstruera det fält av möjligheter som breddade ut sig framför en ung man som för trettio år sedan trädde in i den franska vetenskapliga världen.

Jag är således i detta första kapitel inte på jakt efter påverkningar som kan tänkas ha influerat Bourdieu. Syftet är i stället att rekonstruera det "tomrum" som Bourdieus sociologi kom att fylla. För det ändamålet är det särskilt väsentligt att följa durkheimianismens växlande öden.

I andra kapitlet ger vi oss i kast med Bourdieus eget författarskap.

Efter några korta noteringar om hans biografi och de institutionella betingelserna för hans projekt (avsnitt 1) avgränsas den corpus av texter som utgör studiens underlag, i stort sett Bourdieus på franska publicerade texter fram till dags dato (2.1). I den följande framställningen avser hänvisningarna till "Bourdieu sociologi" det på så sätt avgränsade författarskapet. Studien är med andra ord ingen "life and letters"-redogörelse för mannens väg till verket, hans person, tänkande eller intentioner i största allmänhet.

Vidare finns i andra kapitlet (avsnitt 2.2) ett försök till periodisering av författarskapet. Det enda läsaren fortsättningsvis behöver hålla i minnet är att de "tidiga" texterna är de som publicerades mellan 1958 och 1966, att den följande perioden präglas av "teoretiska" och syntetiska texter och att den tredje perioden, det "mogna" författarskapet, dateras från och med 1975.

Efter några upplysningar om översättningar (avsnitt 3.1) och funderingar om villkoren för import av franskt tänkande (3.2) diskuteras avslutningsvis Bourdieu-receptionen inom anglosaxisk samhällsvetenskap (3.3). Det sistnämnda ämnet är av intresse också i vårt land. Den svenska samhällsvetenskapens speciella historia under efterkrigstiden har inneburit att tolkningsmallar av nordamerikansk proveniens gör sig gällande även i umgänget med europeiska forskningstraditioner.

Tredje kapitlet ägnas åt Bourdieus nyckelbegrepp kapital, habitus och fält. Den läsare som inte är bekant med Bourdieus arbeten kanske vill börja läsningen med att ögna i detta kapitel.

Avsnitt 1 handlar om kapitalbegreppet, med viss tonvikt vid begreppet symboliskt kapital och dess förankring i Bourdieus tidigaste etnologiska studier. Symboliskt kapital är, kort sagt, allt som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde - således ett mycket generellt begrepp. Samma avsnitt behandlar även det besläktade begrepp kulturellt kapital som introducerades under nästa fas i Bourdieus verksamhet, grundandet av forskningsmiljön vid Centre de sociologie européenne under förra hälften av sextioalet. En enkel definition är förslagsvis: kulturellt kapital är den form av symboliskt kapital som dominerar i samhällen där skrivkonsten och utbildningssystemen vunnit utbredning. I ett samhälle som det franska utgör examina från ansedda lärosäten den främsta indikatorn på innehav av kulturellt kapital.

Avsnitt 2 behandlar habitusbegreppet. Med habitus avser Bourdieu system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen. Habitus kan betraktas som förkroppsligat symboliskt kapital.

I avsnitt 3 behandlas begreppet socialt fält (alternativa termer är "konkurrensfält" eller "kampfält"), som från och med senare hälften av sjuttioalet blivit allt mer centralt för Bourdieu och hans medarbetare och elever. En minidefinition är: med socialt fält avses ett system av relationer mellan positioner vilka besättes av specialiserade agenter och institutioner som kämpar om något för dem gemensamt.

Så kan de allmännaste definitionerna av symboliskt och kulturellt kapital, habitus och socialt fält formuleras, men Bourdieus begrepp lämpar sig dåligt för lexikaliska definitioner. De får sin fulla mening när de sätts i rörelse i empiriska undersökningar och när de relateras till filosofiska och samhällsvetenskapliga traditioner. Därför försöker jag ringa in vart och ett av begreppen genom att diskutera dels de empiriska problem som Bourdieu och hans medarbetare mött, dels förhållanden till traditionerna.

I fjärde kapitlet lämnar vi Bourdieus författarskap för att behandla den historiska epistemologins tradition (Gaston Bachelard, Jean Cavaillès, Georges Canguilhem).

En sådan utflykt behövs om vi vill förstå egenarten hos Bourdieus sociologi. Vi kommer en bit på väg genom att, som i tredje kapitlet, resonera om förhållandet mellan Bourdieus arbeten och de traditioner som utgör den

europiska samhällsvetenskapens allmänning. Durkheimianism, weberianism, marxism, psykoanalys, fenomenologi och strukturalism är traditioner som förvaltas av samhällsvetare runt om i Europa. Med den historiska epistemologin förhåller det sig annorlunda. Utanför Frankrikes gränser har få samhällsvetare funnit anledning att förhålla sig till denna tradition. Därför kan det här vara motiverat att ägna den ett eget kapitel.

Om vi tvingas välja en enda formel för att beteckna den historiska epistemologins program, är förmodligen "den tillämpade rationalismen" det bästa valet. Huvudordet är "rationalism": det vetenskapliga arbetet är framför allt tänkande, men detta tänkande måste "tillämpas" (avsnitt 1). Detta program innebär enligt upphovsmännens uppfattning att den vetenskapliga kunskapen måste avgränsas både från traditionella filosofier och från vardagskunskapen (avsnitt 2); sådana brytningar med invanda tänkesätt är nödvändiga för att vetenskaperna skall kunna övervinna "epistemologiska hinder" (avsnitt 3). I synnerhet har man inom den historiska epistemologins tradition framhävt betydelsen av att studera system av relationer (avsnitt 4), och man har betonat att vetenskaperna konstruerar sina egna objekt (avsnitt 5). Som redan benämningen antyder har man dessutom lagt vikt vid att göra rättvisa åt sakförhållandet att forskningssubjektet är historiskt, dvs. att det vetenskapliga tänkandet är placerat i tid och rum (avsnitt 6).

I det femte och sista kapitlet försöker jag underbygga tesen att Bourdieu överfört den historiska epistemologins landvinningar från naturvetenskapernas och matematikens filosofi till samhällsvetenskapen, och diskutera hur detta epistemologiska program präglat hans förhållande till samhällsvetenskapliga traditioner. För att underlätta jämförelsen mellan teman i den historiska epistemologin och i Bourdieus sociologi är kapitlet disponerat på samma sätt som det närmast föregående. Sålunda handlar avsnitt 1 om den "tillämpade rationalismen" i Bourdieus tappning, avsnitt 2 om den sociologiska kunskapens egenart och dess avgränsning från traditionella filosofiska positioner och från vardagskunskapen, avsnitt 3 om sociologins specifika epistemologiska hinder, avsnitt 4 om Bourdieus relationism, avsnitt 5 om hans konstruktionism och avsnitt 6 om forskningssubjektet.

Att en hel del utrymme i det fjärde avsnittet ägnas åt den av Jean-Paul Benzécri grundlagda statistiska traditionen, beror inte på att denna skulle ha haft någon avgörande betydelse för Bourdieus egen teoretiska utveckling. Så har inte varit fallet. Däremot har Benzécri-inspirerade statistiska metoder och tekniker, i synnerhet korrespondensanalysen, sedan mitten av sjuttioalet varit viktiga redskap i Bourdieus och hans medarbetares och lärjungars empiriska

undersökningar, varför det finns anledning att här uppmärksamma denna speciella form för kvantitativ bearbetning av kvalitativ information.

Det finns självbiografiska skäl till att jag valt att avsluta boken med att resonera om forskningssubjektets plats i Bourdieus sociologi. För tio år sedan var det Bourdieus speciella sätt att utforska forskarens egen kunskapsförmåga som väckte mitt intresse för hans arbeten. Fortfarande i dag tycker jag att det ständigt närvarande inslaget av självreflexion tillhör det mest uppfordrande i hans sociologi.

De konkluderande avsnitt som avslutar varje kapitel ger sammantagna en översikt över bokens innehåll.